

ÜNİVERSİTELER-ARASI SEÇME SINAVININ (ÜSS) TÜRKİYE ŞARTLARINA UYGUN OLUP OLMADIĞININ İNCELENMESİ VE BAZI ÖNERİLER

DR. İBRAHİM KOYUNCU

(Geçen Sayıdan Devam)

(a) Üniversitede gerekli bilgi ve zihinsel kabiliyetlere sahip yeterli sayıda öğrenciyi tesbit etmek,

(b) Seçilen öğrencileri yerleştirmede maddi kayıp ve ailevi güçleri "minimum"a indirmek.

ÜSS sistemi bu iki objektifi ne derece sağlamaktadır?.

(a) ÜSS yeterli sayıda öğrenciyi belirleyebiliyor, fakat seçtiği öğrenciler, seçilmeyen büyük çoğunluk öğrenci grubundan hakikatte puan analizine göre pek farklı bilgi ve zihinsel kabiliyetlere sahip değildirler. Bu öğrencilerin bir kısmının üniversitelerde gösterdikleri çok kötü performansları daha önce değerlendirmeye çalışmıştık. Öğrencileri seçme işleminin de, ne kadar pahalı bir mesele olduğunu basit bazı rakamlarla tesbit edebiliriz. İmtihana giren öğrencilerden 1977'de 350.000x350 TL. 125.000.000 TL. Para alınmış ve bu para çeşitli şekillerde harcanmıştır. Seçtiği öğrenciler, dışarda bıraktığı büyük öğrenci kitlesinden hakikatte farklı olmadığı halde 125. milyon TL. harcamanın son derece gayri ekonomik bir tutum olduğu ortadadır. Bunlar ise masrafların sadece bir kısmı.

(b) Seçilen öğrencileri mevcut üniversite ve yüksek okullara yerleştirme: ÜSS sistemi bu işlemi de bir derece yerine getirmektedir, fakat bu işi **optimal bir tarzda yapmak için hiç bir sistem kurmamıştır**. Bakarsınız, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi yüksek okul ve üniversite dolu kentlerin öğrencileri Trabzon, Erzurum, Diyarbakır, Adana vs.'ye yerleştirilmiş veyahut fakir doğu güneydoğu illerinin öğrencileri de İstanbul, Ankara gibi çok pahalı ve karmakarışık kentlere yollanmışlardır.

Çeşitli merkezlerde, çeşitli üniversite ve yüksek okullar açmanın esas gayesi bu bölge öğrencilerine ve halkına yüksek öğrenim fırsatı sağlamak içindir, yoksa o bölgede bazı binalar ve tesisler kurmak ve büyük şehir öğrencilerine hizmet değildir.

Kendi bölgeleri dışına gönderilip hem maddi sıkıntı ve hem de devamlı merak ve üzüntü yaratan bu tatbikat son derece gayri-optimal bir durumu ortaya çıkarmaktadır. Bu hususu bazı rakamlar ortaya koyarak tartışmak daha iyi olacak. İstanbul'da hayat pahalılığı bir Anadolu kentine göre en az % 30-40 kadar daha yüksektir. İstanbul veya Ankara yerine, öğrenciler kendi bölge merkezlerine yerleştirilmiş olsalardı, öğrenci ailelerinin maddi harcamaları çok yüksek nisbette düşerdi. Ayrıca bu öğrencilerin uzun mesafeler katetmeleri de mevzubahis olmayacak ve ikinci bir sahada masraf ve sıkıntılar doğmayacaktır. ÜSS'ndan edindiğimiz (5) bilgilere göre öğrencilerin geldikleri bölgelere göre dağılımları Tablo 3 de gösterilmiştir. (1974'te)

Tablo 3A da (1974'de) ÜSS'lerini kazanan öğrencilerin takriben 40 %'i büyük üniversitelerin bulunduğu merkezlerin (İstanbul, Ankara, İzmir) dışında kalan bölgelerden gelmektedir. (15.000 öğrenci)

1977'de yapılan ÜSS'lerinde ODTÜ'ne giren öğrencilerin bölgelere dağılımı da yukarıdakine yakın bir durum göstermektedir.

ODTÜ'ye alınan 2435 öğrencinin 1278'i Ankara'dan uzakta olan yerlerden gelmektedir. Elbette farklı bölgelerden gelen öğrenciler bulunabilir bir büyük üniversitede, fakat bu üniversiteye girenlerin yarısını bulmamalıdır. Diğer bölgelerden gelenler belli sayılara yaklaşırken bu yörelerde de üniversite veya fakülteler açmak gerekir. Bu hem sistemi optimalleştirir ve hem de o yörelerin gelişmesine katkı yapar. Türkiye'de bu gaye ile açılan üniversiteler bu şekilde kullanılmamaktadırlar.

Tablo 3A : 1974'de ÜSS'lerini kazanan Tüm Öğrencilerin Bölgelere Göre Dağılımı *

Bölge ve İller	ÜSS'nin Sayı	Kazananlar Yüzde (%)
1. Doğu İlleri Bölgesi (Kars, Ardahan, Muş, Bitlis, Artvin, Ağrı, Hakkari, Van, Erzincan, Erzurum, Tunceli, Elazığ) (Üç ayrı kısma ayrılabilir)	1560	4.20 %
2. Güneydoğu İlleri Bölgesi (Malatya, G.Antep, Maraş, Diyarbakır, Mardin Siirt, Adıyaman, Urfa)	1770	4.75 %
3. D.Akdeniz İller Bölgesi (Hatay, Seyhan, İcel)	2115	5.67 %
4. Batı Akdeniz Bölgesi (Antalya, Burdur, Afyon, Isparta)	1730	4.64 %
5. Ege İlleri Bölgesi (İzmir, Aydın, Muğla, Uşak, Denizli, Manisa)	5700	15.29 %
6. K.Marmara Bölgesi (İstanbul, İzmit, Tekirdağ, Adapazarı, Kırklareli, Edirne)	9180	24.63 %
7. G.Marmara Bölgesi (Çanakkale, Bursa, Bilecik, Eskişehir, Kütahya, Balıkesir)	2240	6.01 %
8. B.Karadeniz Bölgesi (Zonguldak, Sinop, Bolu, Kastamonu)	951	2.55 %
9. D.Karadeniz Bölgesi (Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Amasya, Gümüşhane)	1990	5.34 %
10. K.İç Anadolu Bölgesi (Ankara, Çankırı, Çorum, Yozgat, Sivas, Tokat)	7750	20.79 %
11. G. İç Anadolu Bölgesi (Konya, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Kayseri)	2040	5.47 %
Genel Toplam	37.271.	100 %

(*) DPT Sosyal Planlama Dairesi. Yayın No. 1496
SPD: (Sayfa : 35 ten derlenmiştir.)

Tablo 3B : 1977-78 ÜSS'lerinde ODTÜ'ne Girmeye Hak Kazanan Öğrencilerin Bölgelere Göre Dağılımı *

Bölge ve İller	ÜSS'nı Sayı	Kazananlar %
1.Doğu İlleri Bölgesi	43	1.72 %
2. G.Doğu Bölgesi	61	2.51 %
3. D. Akdeniz Bölgesi	109	4.48 %
4. B.Akdeniz Bölgesi	52	2.14 %
5. Ege Bölgesi	358	14.70 %
6. K.Marmara Bölgesi	292	12.00 %
7. G.Marmara Bölgesi	151	6.20 %
8. B.Karadeniz Bölgesi	34	1.40 %
9. D.Karadeniz Bölgesi	169	6.94 %
10. K. İç Anadolu Bölgesi	1153	47.35 %
11. G. İç Anadolu Bölgesi	102	4.19 %
Toplam	2435	100.00 %

(*) ODTÜ Kayıt ve Kabul Müdürlüğüne derlenmiş olan bir araştırmadan istifa edilmiştir.

Tablo 3'de görüldüğü gibi, ÜSS Sistemi, **Öğrencileri yerleştirme konusunda** da, birçok faktörü ihmal ettiğimiz halde, **optimal değildir.**

Şimdiye kadar ki değerlendirmemizde, ÜSS Sisteminin optimal olmadığını göstermeğe çalıştık. Bu hususu en ince detayı ile yaptığımızı iddia etmiyoruz. İstenirse bu bir çalışma sonucu ortaya çıkarılabilir. Bizim burada yaptığımız, ÜSS Sisteminin çok önemli kriterler önünde, yaklaşık da olsa, (bu seviyede ince hesaba gerek de yok) optimal olmadığı ve Türkiye şartlarına uymadığını göstermek olmuştur. Durumun bu olduğu kabul edilince ne yapılabilir? ÜSS karşısında diğer alternatifler neler olabilir? Şimdi de bu konuyu ele alabiliriz.

E. ÜSS ve Diğer Alternatifler :

1. Bazı Sorular ve Kriterler:

Şu soruları gözönünde bulundurarak alternatifleri tesbit etmek ve incelemek istiyoruz.

i) Üniversite ve yüksek okullara öğrenci alırken, mevcut yer sayıları belli olduğuna göre ve de sayılar öğrencinin yer isteğinden çok düşük olabileceğine göre, sınav yapmadan gerekli seçme yapılabilir mi? Nasıl?

ii) Seçilen öğrencileri mevcut yerlere yerleştirirken mezun oldukları lise veya ailelerin ikametgahı önemli bir faktör olarak kabul edilmeli midir? Nasıl?

iii) Üniversitelerdeki mevcut yer sayıları Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gereksinmelerine uygun mudur? Mesela: Türkiye'nin çeşitli branşlar ve seviyelerdeki öğretmen ihtiyaçları ile üniversite ve yüksek okulların zaman içerisinde ortaya koydukları öğretmen sayıları ve nitelikleri birbirine yaklaşıyor mu? Böyle bir paralelik yoksa ve de üniversite bunu planlamıyorsa, özerklik adı altında vazifesini ihmal etmiyor mu? Gelişmenin bir sırası ve düzeni vardır ve olmalıdır. Üniversitenin memleketin herhangi bir dönemdeki gelişmesi için gerekli eğitilmiş kişileri yetiştirme yerine kendine büyük dert olmayan, fakat öğrenci sayısı yüksek tutulabilen branşlarda öğrenci alıp, gelecekte bunları işsizler sınıfına katmayı bırakması ve esas görevlerini hatırlaması gerekli değil midir?

Bir an için üniversitelerin kurnazlık ve savurganlığı bırakıp memleket ihtiyaçlarına dönük yeni kapasiteler yarattıklarını farzedelim. Bu şartlar içerisinde, üniversitelere alınacak öğrencileri seçme ve yerleştirmede aşağıda belirtilen alternatifler düşünülebilir:

2. Bazı Alternatifler :

a) ÜSS ve benzeri merkezî seçme ve yerleştirme sistemleri

b) Seçme sistemi bakımından ÜSS gibi fakat yerleştirme bakımından sistemi basitleştiren ve bölgesel yerleştirme yapan sistemler.

c) Ve nihayet yurdu optimal bölgelere ayırdıktan başka öğrenci seçimini, bu öğrencilerin lise (I, II, III) ders notları ortalaması 7 ve üstünde olanların için de belli bir formüle göre yapan sistem.

3. Alternatifleri İnceleme

a) ÜSS ve benzeri seçme ve yerleştirme sistemleri:

Bu araştırmanın önceki kısımlarında, ÜSS Sistemi veya benzeri sistemlerin neden geçerli olmadıklarını göstermeğe çalışmıştık.

Ayrıca, ÜSS Sistemini kazanan öğrencileri yerleştirmekte de lüzumsuz harcamalara sebep olduğu için gayri-optimal bulunduğumuzu belirtmiştik,

Netice olarak, ÜSS Sistemi Türkiye şartlarına uymamakta ve hakikatte büyük öğrenci kitlesinden farkları olmadıkları halde, bazı öğrencileri üniversiteye almaktadır. Bu ise Türkiye'ye büyük harcamalara sebep olmakta olduğundan ÜSS Sistemini kabul edilebilir görmüyoruz.

b) **ÜSS gibi fakat Türkiye'yi daha önce belirttiğimiz bölgelere benzer bölgelerle ayıran basitleştirilmiş sistemler için**, burada ÜSS Sistemin için söylenmiş tenkitleri yapmamız mümkün. Üstün farklılığı, sistemin basitleştirilmiş olması ve bölge öğrencilerine hasredileceği için yerleştirme probleminin optimale yaklaşmış olmasıdır.

c) **Türkiye'yi bölgelere ayırmak ve öğrenci seçimini lise dersleri not ortalaması en-az 7 veya üstünde olanların için de belli bir formüle göre yapmak.**

d) **Yurdu Bölgelere Ayırma**

Bu kısımda, alternatif-b ve Alternatif-c'de belirttiğimiz "yurdu bölgelere ayırma" ve öğrencileri bu bölgelere yerleştirme konusunu biraz daha genişletelim. Yurdu bölgelere ayırma işleminin önemli kriterleri : i) Çeşitli öğrenci masraflarını minimum yapmak. (Bu masraflar yaşama ve ulaştırma, gibi.) ii) Bölgelerin gelişme sürecini maksimum yapmak. Bu iki kriter göz önünde tutulup, yurdun optimal sayıda ve nitelikte bölgelere ayrılması sağlanabilir.

Aşağıda Türkiye'nin mevcut üniversite ve yüksek okullarının bulunduğu merkezleri ve bu yörelerin gelişme durumlarını ve ulaştırma sistemlerini göz önünde tutarak **kaba-taslak** bir bölgelere ayırma yapılmıştır. Bu ayırma bir taslak olup incelemeye tabi tutulması gerekir:

i) **Doğu İlleri Grubu** (Kars, Ardahan, Hakkari, Erzurum, Van, Muş, Erzincan gibi illeri içine alan bölge.) Bölgede Erzurum, Erzincan ve Van'da üniversitenin fakülteleri açılmış veya açılabilir.

ii) **Güney Anadolu Grubu** (Malatya, Maraş, G.anteu, Diyarbakır, Mardin illeri) Bu il merkezlerinin hepsinde ilgili fakülteler açılabilir.

iii) **Akdeniz İlleri Grubu** (Hatay, Seyhan, İçel ve Antalya'da içine alan grub) Bu grupta Adana'da Mersin'de İskenderun'da, Antalya'da ve de ilgili fakülteler açılmış veya açılabilir.

iv) **Ege Bölgesi Grubu** (İzmir, Muğla, Aydın, Balıkesir illerini düşünebiliriz). Mevcut eğitim müesseseleri daha uygun yapılabilir.

v) **Marmara Bölgesi Grubu** (İstanbul, İzmit, Adapazarı, Bursa, Çanakkale Edirne ve Kırklarelli illeri) mevcut müesseseler daha uygun şekilde yapılabilir.

vi) **Bati Karadeniz Grubu** (Zonguldak, Sinop, Çankırı, Rize illeri) Bu bölgede yüksek okuların durumu yeniden ele alınıp uygun fakültelerin cins ve yerleri tesbit edilebilir.

vii) **Doğu Karadeniz Grubu** (Samsun, Trabzon, Gümüşhane gibi iller) Eğitim müesseseleri daha uygun dağıtılabilir.

viii) **İç Anadolu K. Grubu** (Eskişehir, Çankırı, Sivas, Amasya v. b. gibi iller) Bu bölgede açılmış ve açılacak uygun fakültelerin cins ve yeri tesbit edilmeli.

ix) **İç Anadolu G. Grubu** (Konya, Nevşehir, Kayseri ve Niğde illeri) Bu bölgede de mevcut ve açılacak fakülteler uygun şekilde dağılmalı

e. SONUÇ VE TARTIŞMA

1. Bu araştırmada, ÜSS Sistemini Türk üniversitelerine öğrenci seçim ve yerleştirmesini eleştirdik ve bu sistemin Türkiye şartlarına uymadığını ve gayri-optimal olduğu için red ettik.

Gösterdiğimiz üç alternatiften, "lise notları ortalaması 7 ve üstünde olanları belli bir formül kullanarak seçen ve bölgesel yerleştirme" yöntemini benimseyen bir sistemi neden tercih etmemiz gerektiğini göstermeğe çalıştık. Bu alternatif kullanıldığında; seçme işlemi daha adil olacak, yetenekli iyi eğitilmiş olan öğrenciler daha mantikî olarak seçilebilecek ve nihayet öğrencileri istedikleri branşlara daha optimal bir şekilde yerleştirebilecektir. Ayrıca, bu sistem, mevcut ÜSS Sistemi ile kıyaslandığı zaman çok **daha aza masrafları** gerektirecektir. Bu sistemde lise dersleri not-ortalaması üniversiteye girişte önemli bir vasıta olduğu için **öğrencilere** da lise sıralarından itibaren bir **motivasyon unsuru** olarak da pozitif etki aşıkardır.

2. Bu sistemin benimsenmesi ile Milli Eğitim Bakanlığı'na, lise öğretmenlerine ve yöneticilerine dikkatle takip edecekleri önemli vazifeler düşecektir. Örneğin, lise öğretmenleri verdikleri notların sadece sınıf geçmek için değil, öğrencilerinin üniversiteye girmelerinde etkili olacağını bilmeleri bu notları öğrencilerinin eğitim durumlarına (uygun) olarak seçmeleri gerekecektir. M.E.B. bu konunun gereken ciddiyet ve mantık içerisinde yapıldığını denetlemesi ve lise öğretmenlerinin tümünün "eğitimde ölçme ve değerlendirme" konusunda eğitilmiş değilse, eğitimlerini bölgelerindeki eğitim enstitülerinde yazları açtıracığı kurs ve seminerlerle sağlaması gerekir. Lise yöneticileri ise, hem öğretmenlerinin gerekeni yapmasına çalışacak ve hem de öğrencilerin tüm

notlarını bölge seçme ve yerleştirme merkezine zamanında göndermeyi temin edeceklerdir.

Bu sistem benimsenirse, birçok araştırıcının sistemi optimal yapacak çeşitli konularda modeller geliştirmesi gerektiğini daha önce işaret etmiştik.